

**SAMSUN VE ORDU İLLERİ İLE İLÇELERİNDE
SIĞIRLARDA GAİTA MUAYENE SONUÇLARINA
GÖRE TESBİT EDİLEBİLEN HELMİTOLOJİK
BULGULAR VE PERİFER KAN FROTİSİ
MUAYENE SONUÇLARI**

Ahmet CELEP (*)

GİRİŞ

1981 Temmuz ayından 1983 Eylül ayı sonuna kadar Ordu ili ve ilçeleri ile Samsun ili ve ilçelerinden laboratuvarımıza muayeneye gönderilen sığır ve mandalara ait marazi madde muayene sonuçları ilginç bulundu. Aynı yörede sığır ve mandalara ait geniş kapsamlı paraziter bir araştırmaya rastlanılmadığından çalışma sonuçlarımızın yayınlanması uygun görüldü.

MATERYAL VE METOD

Ordu ili ve ilçelerinden (Ulubey, Fatsa, Perşembe, Ünye, Gököy, Mesudiye, Korgan ve Kumru) 599 baş sığır materyalinden doğrudan rektumdan en az 3 gr. gaita alındı. Aynı hayvanlardan 599 adet perifer kan frotisi yapıldı.

Samsun ili ve ilçelerinin tamamından 2191 adet sığır gaitası, aynı tarz ve miktarlarda alındı ve perifer kan frotileri yapıldı. Ayrıca Gelemen Devlet Üretim Çiftliği ile Bafra Karaköy Harası sığırların-

(*) Samsun Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Parazitoloji Laboratuvarı Şefi

dan yapılan perifer kan frotileri de çalışmalarımıza dahil edilerek toplam 3170 adet kan frotileri giemsa boyama yöntemi ile boyandı, muayeneleri yapıldı. Her frotiler 2 dakika muayene edildi.

Gaitalar 3'er gram olarak tartıldı 42 cc. su ilave edilerek miksirla parçalandı, homojen hale getirildi. 150 mikronluk süzgeçlerden süzülerek stoll muayene yöntemi ile mikroskopik muayeneleri yapıldı.

Samsun Belediye mezbahasında kesilen 197 adet sığır, 69 mandaya ait safra keseleri Distomatosis yönünden laboratuvarımızda muayene edildi. Safra keseleri gaita kaplarına konarak muhteviyatları boşaltıldı. On dakika sedimentationa bırakıldı, sifone edildi. Dipekteki tortu petri kutusuna döküldü ve stero mikroskopta muayeneleri yapıldı.

SONUÇ

Muayenesi yapılan 2790 adet gaitanın 660 adedi % 23.65 helmintolojik yönden müsbet bulundu. Paramphistomiasis'in diğer paraziter hastalıklardan çok daha yaygın olduğu saptandı. Gram gaitada en çok 4300 paramphistomum sp. yumurtası sayıldı. Ordu ili ve ilçelerinden gelen 599 adet gaitadan 198 adedinin % 33,05 paramphistomiasisli, Samsun'da bu nisbetin daha düşük % 16.56 olduğu belirlendi. Çizelge I.den de anlaşılacağı üzere F. hepatica 25 adet % 0,89, F. gigantica 12 adet % 0,43, D. dentriticum 10 adet % 0,35, F. hepatica ve F. gigantica miks 11 adet % 0,39, Paramphistomun ve F. hepatica 20 adet % 0,71, Ascariasis 16 adet % 0,57 yayılım gösterdi. Diğer miks invazyonlar düşük nisbetlerde bulundu. Paramphistomiasisin Ordu ve Samsun'daki bölge ortalaması 561 adet % 20.10 olarak tesbit edildi.

Safra kesesi muayene sonuçlarına göre sığırlarda 197 safra suyunun 73 adedi % 37.05 Distomlu bulundu. 31 adet sığırdaki % 15.73 D. dentriticum, 9 adet sığırdaki % 4.56 D. dentriticum ve F. hepatica miks, 30 adedinde % 15.22 F. hepatica, 1 adedinde % 0.50 F. gigantica, 2 adedinde % 1.01 F. hepatica ve F. gigantica miks invazyon görüldü. Mandalardan 28 adedi % 40.57 Distomlu bulundu 33 mandadaki % 33 F. hepatica, 5 adedinde % 7.24 F. hepatica ve D. dentriticum görüldü.

Çizelge 2 den anlaşılacağı gibi muayenesi yapılan 3170 frotiden 328' adedi % 10.34 kan parazitleri yönünden müsbet bulundu. Theileria sp. 174 adet % 5.48 Babesia sp. 50 adet % 1.572 vak'a acut, Anaplasmosis 94 adet % 2,96 4 vak'a acut, Theileria ve Anaplasma sp. miks 6 adet % 0.18, Babesia sp. ve Theileria sp. 4 adet % 0.12 yayılış gösterdi. Mayıs ve Haziran ayları içerisinde laboratuvarımıza gaita ve ayn ıçalışma ile ilgili froti intikal etmedi.

TARTIŞMA

Bölgemizde sığırlarda helmint hastalıklarının yayılışına dair geniş çapta bir araştırmaya rastlanılmadı. Güralp'ın (5) Ankara Et ve Balık Kurumu mezbahasında kesilen sığırların menşehat namerlerine bakılarak yapılan bakılarında paramphistomiasis'in Diyarbakır ilinden gelen sığırlarda % 43.9, Bolu iline ait sığırlarda 43.3 yayılış gösterdiği, 4 il sığırlarında hiç rastlanılmadığı 9 ilde ise Paramphistomiasis'in yayılışının % 2,1-22,4 arasında değiştiği bildirilmektedir.

Çalışmalarımızda Ordu ilinden gelen 599 adet gaitanın 198 adedinin % 33.05, Samsun'dan gelen 2191 adet gaitanın 363 adedinin % 16.56 Paramphistomiasisli olduğunu saptadık. Muayene yöntemi-miz bir gram gaitadaki yumurta miktarının 100 adetten aşağısını göstermediği için Distomatosis'in bulgularımızdan daha yaygın olacağını biliyoruz. Nitekim Samsun mezbahasından gelen 197 siğir safarasında Dicrocoelium dentriticum'un 31 adet % 15.73, D. dentriticum ve F. hepatica miks 9 adet % 4.56, F. hepatica 30 adet % 15.22, F. gigantica 1 adet % 0.5, F. hepatica ve F. gigantica miks 2 adet % 1.01 yayılış gösterdi, 69 adet mandanın 23 adedi % 33 F. hepaticalı, 5 adedinde F. hepatica ve D. dentriticum (miks) % 7.24 görüldü. Mandalarda Fasciolasis daha yaygın % 40.57 bulundu.

Sığırlarda kan parazitlerinin yayılışına dair çeşitli araştırmalar mevcuttur. Göksu (1) Karadeniz bölgesi sığırlarında latent Theileriosis oranının çok yüksek % 20 olduğunu, Piroplasmosis'in % 3.75, Babesiosis'in % 3.75 yayılış gösterdiğini bildirmektedir. Mimioğlu ve arkadaşları (2,3,4) Theileria mutans'ın Theileria annulatanın Latent şekilleri ile karıştırıldığını ve Theileria mutans'ın sığırlarımızda sanılandan çok daha yaygın olduğunu belirtmektedir. Güler (6) T. mutans'ın bütün illerin sığırlarında mevcut olduğunu bildirmekte ancak hangi oranda olduğuna dair açıklayıcı bir bilgi vermemektedir.

Çalışmalarımızda 3170 baş siğir'a ait frotiden 328 adedi % 10.34 kan parazitleri yönünden müsbet görüldü. Theileria sp. 184 adet % 5.80, Babesia sp. 50 baş % 1.57 2 adedi subacut, 94 adedi % 2.96 Anaplasma sp. 4 adedi acut, daha az oranlarda ise miks enfeksiyonlar görüldü.

Çizelge I.in tetkikinden de anlaşılacağı üzere paramphistomiasis'in aylara göre yayılışı oldukça yüksek nisbetlerde görülmektedir. En az meraların bulaşmaması yönünden meraya çıkarmadan önce; yaz ortasında ve sonbaharda siğirilar paramphistomiasis'e karşı ilaçlanmalıdır.

Latent Theileria sp. ve Anaplasma sp. görülen siğirilar gerekli antibiotiklerde tedavi edilmelidir.

ÖZET

1981-1982-1983 yılları içerisinde Ordu ve Samsun'dan 2790 siğir gaitası, 3170 adet perifer kan frotisi, 197 adet siğir safra kesesi, 69 adet manda safra kesesi laboratuvarımıza muayeneye gönderildi.

Ordu'dan gelen gaitalarda Paramphistomiasis % 33.05, Samsun'dan gönderilen gaitalarda % 16.56 yaygın bulundu. Gram gaitada 1983 Nisan ayında ençok 4300 yumurta sayıldı. Her iki ilde F. hepatica % 0.89, F. gigantica % 0.43, D. lanceatum % 0.35, F. hepatica ve F. gigantica miks % 0.39, Paramphistomum sp. ve F. hepatica miks % 0.71, Ascariasis % 0.57 yayılış gösterdi.

Safra kesesi muayene sonuçlarına göre yöre siğirilarımız % 37.05, mandalar % 40.57 distomlu bulundu. Siğirilarında D. lanceatum % 15.73, D. lanceatum ve F. hepatica % 4.56, F. hepatica % 15.22, F. gigantica % 0.5, F. hepatica ve F. gigantica % 1.01, mandalarda F. hepatica % 33, F. hepatica ve D. lanceatum % 7.24 yayılış gösterdi.

Muayenesi yapılan 3170 adet perifer kan frotisi % 10.34 kan parazitleri yönünden müsbet bulundu. Theileria sp. % 5.48, Babesia sp. % 1.57, Anaplasmosis % 2.96, Theileria ve Anaplasma sp. % 0.18 Babesia ve Theileria sp. % 0.12 yayılış gösterdiği saptandı.

SUMMARY

Studies on the faecal examination and blood protozoon in cattle in Samsun and Ordu provinces in Turkey.

In the years of 1981, 1982 and 1983, 2790 faecal samples, 3170 blood smears, 197 gall bladders from cattle and 69 gall bladders from water buffaloes have been sent to our laboratory.

Paramphistomiasis was very common in the faecal samples : taken from cattle in these provinces. The rate of the disease was 33,05 % in Ordu, and 16,56 % in Samsun.

In both of these provinces, *F. hepatica* (0,89 %), *F. gigantica* (0,43 %), *D. lanceatum* (0,35 %) have been found.

According to our examination in 3170 peripheral blood sme'ars, theileriosis and babesiosis and anaplasmosis were rather common. The percentage of blood protozoons in survey were as follows : Theileriosis % 5,48, babesiosis % 1,57, anaplasmosis % 2,96, theileriosis - anaplasmosis % 0,18, babesiosis - theileriosis % 0,12.

KAYNAKLAR

- 1 — Göksu, K., 1968. Bazı Karadeniz bölgesi illerinin sığırlarında müşahede edilen Babesidae (Sprozoa : Piroplasmidea) enfeksiyonları ve kene enfestasyonları. A.Ü. Vet. Fak. Derg. XV, 46-47.
- 2 — Mimioğlu, M., Ulutaş, M., Güler, S., 1971. Yurdumuz sığırlarında Theileriosis etkenleri ve diğer kan parazitleri. Ajans-Türk matbaacılık sanayii, Ankara, 1971.
- 3 — Mimioğlu, M., Güler, S., Ulutaş, M., 1972. Untersuchungen Über die Blutparasiten in der Turkei. Vet. Fak. Derg. 19, 1-2, 92-105.
- 4 — Mimioğlu, M., Güler, S., Ulutaş, M., 1973. Yurdumuz sığırlarında bulunan kan parazitleri üzerinde araştırmalar. Türk. Vet. Hek. Dern. Derg. (1-2), 8-16.
- 5 — Güralp, N., 1974. Helmintoloji. Ankara Üniversitesi Basım evi, Ankara.
- 6 — Güler, S., 1978. Türkiye sığırlarında Theileria mutans enfeksiyonu, yayılışı ve vektörleri üzerinde araştırmalar. A.Ü. Vet. Fak. Derg. XXV, 323-338.

ÇİZELGE : 1

ORTA KARADENİZ BÖLGESİ (ORDU-SAMSUN İL VE İLÇELERİ) SIĞIRLARINDA
GAİTA MUAYENE SONUÇLARINA GÖRE TESBİT EDİLEBİLEN HELMİNTLER

YIL VE AYLAR	İL	Miktarlar			Paramphis- tomum sp.	Fascilo hepatica	Fascilo gigantica	Dicrocoelium lanceatum	F. hepatica F. gigantea	F. hepatica Paramphisto- mum sp.	Ascariasis
		Toplam	Müsbet	Menfi							
OCAK 1982-83	ORDU SAMSUN	353	106	247	97	2	—	1	2	4	—
ŞUBAT 1982-83	ORDU SAMSUN	422	109	313	88	7	1	2	3	5	—
MART 1982-83	SAMSUN	362	108	254	82	10	—	2	3	7	3
NİSAN 1982-83	SAMSUN	364	81	283	63	3	6	3	—	1	5
TEMMUZ 1981-83	SAMSUN	99	24	75	24	—	—	—	—	—	—
AĞUSTOS 1981-83	SAMSUN	270	57	213	53	—	—	—	—	—	4
EYYLÜL 1981-83	SAMSUN	363	85	278	73	—	5	—	3	—	4
EKİM 1981-82	SAMSUN	208	2	206	1	1	—	—	—	—	—
KASIM 1981	ORDU	75	35	40	33	—	—	1	—	—	—
ARALIK 1981-82	ORDU SAMSUN	274	53	221	47	2	—	1	—	3	—
TOPLAM		2790	660	2130	561	25	12	10	11	20	16

ÇİZELGE : 2
ORTA KARADENİZ (ORDU-SAMSUN İL VE İLÇELERİ) BÖLGESİ SİĞİRLARINDA
TESBİT EDİLEN LATENT KAN PARAZİTLERİ

YIL VE AYLAR	Froti gönderilen iller	Miktarlar			Latent Theileria sp	Babesia sp.	Anaplasma sp.	Theileria ve Anaplasma sp.	Babesia ve Theileria sp.
		Toplam	Müsbet Froti	Menfi froti					
OCAK 1982-83	SAMSUN ORDU	403	49	354	36	6	6	—	1
ŞUBAT 1982-83	SAMSUN ORDU	423	39	384	12	5	21	1	—
MART 1982-83	SAMSUN	524	73	451	29	3	38	3	—
NİSAN 1982-83	SAMSUN	337	20	317	9	—	10	—	1
TEMMUZ 1981-83	SAMSUN	92	15	77	9	6	—	—	—
AĞUSTOS 1981-83	SAMSUN	418	59	359	26	17	13	1	2
EYYLÜL 1981-83	SAMSUN	416	21	395	17	3	—	1	—
EKİM 1981-82	SAMSUN	208	19	189	14	1	4	—	—
KASIM 1981	ORDU	75	5	70	3	—	2	—	—
ARALIK 1981-82	SAMSUN ORDU	274	28	246	19	9	—	—	—
TOPLAM		3170	328	2842	174	50	94	6	4